

סוגיות מסוימות בהצהרות הון כהתבטאות בפסיקה

נוהל שגרתי של מס הכנסה, הנהוג גם ברוב מדינות העולם, הוא דרישה להצהרת הון. הנישום נדרש להצהיר את כל הונו והתחייבויותיו, שלו ושל בן הזוג, כולל נכסי ילדים. מס הכנסה משווה את התפתחות ההון עם ההכנסות המוצהרות בניכוי תשלומי המיסים ודמי מחיה משוערים (לפי טבלאות הלמ"ס). כאשר נמצא הפרש יתכן ומס הכנסה יקבע אותו כהכנסה. כפי שנקבע לא אחת בפסיקה, מס הכנסה אינו חייב להוכיח כי ההפרש הינו הכנסה מעסק. **נטל השכנוע ונטל הבאת הראיות מוטלים על הנישום, גם אם פנקסיו קבילים.**

לשם הבנת חלק מהדברים שלהלן חשוב לזכור כי הון/רכוש פועל ככוון של רעת הנישום ("מנין השגת אותו"), התחייבות פועלת לטובתו ("הנה מקור לכספים שהוצאתי") וכמובן שהכנסה פועלת לטובתו ("הנה מקור לכספים שהוצאתי").

לא נתייחס כאן לשלל סוגיות טכניות, נסקור רק כמה זוויות משפטיות לסוגיות נפוצות שהוארו לאחרונה בפסיקה.

א. התחייבויות שפשרן אינו ידוע. התחייבות מורידה את סך ההון (שהינו סך הנכסים בניכוי ההתחייבויות). בפסיקה מצאנו מקרה בו ישנה התחייבות אך הנישום לא הצליח להראות בגין מה היא (למשל – תיק בהוצל"פ בגין המחאות שניתנו ואין הוכחה בגין מה ניתנו ההמחאות). לכאורה, אם מדובר בהתחייבויות עסקיות אזי יש לתת להן משקל היות והן מקטינות את שווי העסק. ואם מדובר בהתחייבות פרטית זו בוודאי צריכה להיכלל שהרי היא הסבר כספי ("חלק מהוצאותי באו מהלוואה ולא ממזומן"). כך טען הנישום. בפועל נפסק להיפך – היות ויש אפשרות כי כספי ההתחייבויות האלו שמשו לרכישת נכס שלא הוצהר בהצהרת ההון אין להתיר את רישומם כהתחייבות ללא ידיעה וודאית אודות טיב ההתחייבות.

הכלל הוא כי על הנישום חובת הוכחה עמוקה ומורחבת לסכומי ההתחייבויות האלו ודומיהם.

ב. לפעמים הנסיבות העובדתיות עלומות וקשות הוכחה. בנסיבות מסוימות טענה קבוצת נישומים כי הפרשי ההון נובעים מעיזבון קרוב משפחה באיראן שכספיו הועברו לארץ במחתרת עקב מדיניות המשטר העויין באיראן ולכן אין בידם ראיות. בפועל נפסק כי בכל זאת יש להמציא תשתית ראייתית ולו מינימלית (למשל בדמות של עדויות קרובי משפחה) אודות העובדות, הסכומים וצורת העברתם וכאשר הכסף "נפגש" עם מערכת בנקאית נורמלית יש לדאוג למסמכים תומכים. כן הובהר כי רק במקרים חריגים כאלו ניתן להסתפק בראיות נחותות כאלו.

ג. הסבר למקור הכסף שאינו מוכח באופן מוחלט- לפעמים נישומים נותנים הסברים הנראים תמוהים (אם כי יודגש שהחיים עשירים מכל דמיון). לדוגמה הסבר של נישום כי הוא תמך בזמנו באדם קשה יום המכור להימורים וזה, משזכה בהימור, העניק לו מתנה משמעותית. המתנה נתמכה בהסכם כתוב, מאושר ע"י עו"ד. ההסבר נתמך בעדות הנותן. בפועל נפסק כי היות ואין שום מסמך המראה את צורת העברת המתנה (המחאה, העברה בנקאית) אין ההסכם בלבד מהווה ראיה. על טענת הלוואה כזו רובץ נטל הוכחה כבד מהרגיל. ההסכם שהומצא עורר צרור של שאלות: עיתוי ההסכם (לאחר מועד מתן המתנה), היעדר מקור כספי הגיוני לנותן המתנה, ונתונים מעורפלים באשר ליחסים בינו לבין נותן המתנה. כן עלו תהיות באשר לעדות הנותן שהיתה מעורפלת ולא היו בה הסברים סבירים לסכומים שניתנו. אך גם ללא נסיבות אלו סביר כי היעדר ראיות ממשיות פוסל הסברים כאלו. אמנם נפסק גם כי טענה בדבר הלוואה שהתקבלה כאשר הלוואה מגובה בהסכם שנעשה בפני עו"ד ונתמכה בעדות המלווה – היתה צריכה להיבדק היטב ע"י פקיד השומה ומשזה לא עשה כן – דין הטענה להתקבל.

- ככלל מקור כספי מקרוב משפחה או מחבר/ידיד אישי, חייב להיתמך בראיות מעולות.**
- ד. אומדן הוצאות המחיה: למס הכנסה 3 טבלאות האומדות את דמי המחיה (לפי מספר נפשות בבית הנישום). הראשונה (הנקראת לוחות 1-2) כוללת הוצאות הכרוכות בדיוור. השנייה (לוחות 3-4) אינה כוללת אותם והשלישית (לוחות 5-6) אינה כוללת גם אחזקת דירה, אחזקה ושיפור הבית, נסיעות לחו"ל, אחזקת רכב, תרבות וחינוך ילדים, הוצאות בגין אירועים משפחתיים, הוצאות רפואיות (ולבירור הוצאות אלו קיימים טפסים מיוחדים). לפיכך, אפשר לקבוע כי לוחות אלה מהווים את ההוצאה המשפחתית הממוצעת על מזון ועוד הוצאות קטנות כדואר, טלפון ותרומות..
- נפסק** כי פקיד השומה צריך לקחת בחשבון את נסיבות חייו של הנישום, השתייכותו למגזר חברתי ספציפי. במקרה אחד (יש להודות – חריג ובלתי מייצג) נפסק כי אחזקת רכב יקר (בעלות של 350,000 ₪) אינה מעידה בהכרח על רמת חיים גבוהה. המדובר היה בבדואי תושב אחת הערים שהצהיר על הכנסות נמוכות וברשותו היה רכב יקר. בית המשפט טען כי עקרונית ניתן לקבל את הטענה כי מכונית כזו הינה סמל סטטוס במגזר שאיליו משתייך הנישום וגם מי שאינו אמיד יכול ויהיה לו כזה רכב.
- ה. מספר הנפשות הגרות בפועל בבית נמוך (ילדים בפנימיה, בצבא) ויש להפחית את דמי המחיה שנאמדו ע"י מס הכנסה לפי מספר ילדים שבתעודת הזהות.
- בפועל נפסק** כי יש להוכיח כי ילדים מסוימים כמעט ולא גרו בבית (נישאו, שירתו בצבא, למדו בפנימיה). כל עוד לא הוכח כך אין לקבל את הטענה.
- ו. כאשר חלק מהתקופה בה נבחנו הפרשי ההון (התקופה שבין שתי הצהרות ההון) כבר התיישנה יתכן, ואף סביר שהעודף, ולפחות חלקו, נוצר אז, בתקופה שכבר התיישנה. מדובר בבעיה כאובה. לעיתים נישום לא קבל הצהרת הון במשך שנים רבות והצטברו הפרשי הון משמעותיים. לו היו נפרסים בשווה על פני כל התקופה ייתכן וגידול ההכנסה השנתית הממוצעת לא היה מביא את הנישום לסף המס, או לחילופין היה הנישום מגיע לרף מס נמוך יחסית. יחוס ההכנסות לתקופה שלא התיישנה עלול להביא לממוצע הפרשים גדולים לכל שנה פתוחה ולמס שולי גדול.
- בפועל נפסק** כי ככלל ישויכו כל הפרשי ההון לשנים הפתוחות. **חריג לכך** הוא מצב בו ניתן להוכיח בראיות מוחלטות כי הפרשים אלו צמחו בשנים הסגורות.
- קיימת פסיקה** כי כאשר הצהרת ההון הקודמת הינה לתאריך ישן מאוד – אזי יש לפזר את ההפרש בשווה בין השנים וממילא חלק ממנו – השייך לשנים הסגורות – לא ימוסה. פסיקה זו נתמכה בעובדה כי במקרה הנידון מס הכנסה עצמו בשלב מסוים פיזר את ההפרשים בשווה אך אין בכך ראיה מוחלטת למקרה בו נקודה זו אינה מתקיימת. במקרה הנידון היה ההפרש 10 שנים. כל שנה מעבר לכך מגבירה את הסיכוי לפסיקה דומה.
- ז. פעמים ומתברר עם הגשת הצהרת הון כי נפלה טעות בהצהרת ההון הקודמת וההון אז היה צריך להיות גדול יותר משהוצהר, עובדה הפועלת לטובת הנישום בניתוח ההצהרה האחרונה.
- בפועל נפסק** כי אין לקבל זאת היות והנישום נהנה אז מהקיטון בהון ואינו יכול לרקוד על שתי החתונות. לטעמנו התשובה הנכונה למצב כזה היא התשובה שניתנה בסעיף הקודם: אם התיקון הינו מוכח ומוכרח – יש להתחשב בו.